

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de discussienota “Naar een duurzaam Europa in 2030”

(COM(2019) 22 final)

(2020/C 14/14)

Rapporteur: **Cillian LOHAN**Corapporteur: **Peter SCHMIDT**

Raadpleging	Europese Commissie, 12.3.2019
Rechtsgrondslag	Artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Besluit van het bureau	11.12.2018 — uitbreiding 22.1.2019
Bevoegde afdelingen	Landbouw, Plattelandsontwikkeling en Milieu; Vervoer, Energie, Infrastructuur en Informatiemaatschappij
Goedkeuring door de afdeling	28.6.2019
Goedkeuring door de voltallige vergadering	26.9.2019
Zitting nr.	546
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	168/3/5

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. Duurzame ontwikkeling moet centraal staan in de toekomst van Europa. Het EESC waardeert het dat de discussienota een uitgebreide analyse bevat, waarbij de uitdagingen in kaart worden gebracht en wordt aangegeven welke richting moet worden ingeslagen en welke kansen Europa worden geboden, maar is bezorgd dat de overgang naar duurzaamheid, zowel op mondiaal niveau als binnen Europa, niet snel genoeg verloopt om de overeengekomen duurzameontwikkelingsdoelstellingen van de VN (SDG's) te halen. Terwijl de sociale, economische en milieu-uitdagingen dringend aangepakt moeten worden, doet de politiek te weinig.

1.2. Duurzame ontwikkeling is een gemeenschappelijke doelstelling op wereldschaal; om te komen tot duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en welvaart voor alle mensen, moeten alle landen er samen hun schouders onder zetten. Europa kan het niet alleen klaarspelen, maar de EU kan en moet haar gewicht als grootste handelsblok en grote invoerder van biogebaseerde hulpbronnen in de schaal leggen om wereldwijd aan te dringen op duurzaam aankopen en zo de mondiale biodiversiteit en ecosystemen die essentieel zijn voor onze gemeenschappelijke toekomst te helpen behouden.

1.3. Duurzame ontwikkeling gaat over de toekomst van mensen; de economie moet binnen de grenzen van de aarde ten dienste staan van de samenleving om te zorgen voor welvaart en rechtvaardigheid, nu en voor toekomstige generaties. Agenda 2030 is een project waarbij de mens centraal staat en dat dusdanig is opgezet dat niemand aan zijn lot wordt overgelaten. De aankondiging van een Europese groene en sociale deal zou een belangrijke rol kunnen spelen in de transformatie van de Europese economieën in een radicaal duurzamere richting.

1.4. We hebben genoeg gediscussieerd; nu is het hoog tijd voor actie. Het EESC wil dat er dringend werk wordt gemaakt van de uitwerking en uitvoering van een EU-brede, overkoepelende langetermijnstrategie voor duurzame ontwikkeling, die vergezeld gaat van een omvattend uitvoeringsplan om de duurzameontwikkelingsdoelstellingen voor 2030 te verwezenlijken.

1.5. De strategie voor duurzame ontwikkeling moet zowel het interne als het externe optreden van de EU omvatten en een optimale samenhang daartussen bevorderen. Het uitvoeringsplan moet ervoor zorgen dat duurzaamheid in alle beleidsterreinen wordt geïntegreerd en moet de belangrijkste maatregelen aangegeven die de EU zal nemen om de SDG's ten uitvoer te leggen, alsook een helder tijdschema, een duidelijk stappenplan en concrete doelstellingen en indicatoren. In dat plan moeten tevens de voornaamste rollen en verantwoordelijkheden van alle instanties, actoren en instellingen van de EU worden afgebakend. De implementatie moet berusten op meerdere pijlers: innovatie, op duurzaamheid gerichte internationale samenwerkings- en handelsovereenkomsten en inzet van het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld.

1.6. De strategie voor de uitvoering van de Agenda 2030 moet hand in hand gaan met het opzetten van een governance- en coördinatiekader om ervoor te zorgen dat de SDG's centraal staan bij alle beleidsmaatregelen. In het bijzonder had de Europese strategische agenda 2019-2024 moeten worden gebaseerd op de SDG's. Het Europees Parlement dient een prominente rol te spelen in dit proces. De tenuitvoerlegging en mainstreaming van de SDG's moet centraal staan bij de vormgeving van de nieuwe Commissie, zoals in de opdrachtbrieven aan de commissarissen is uiteengezet.

1.7. Het EESC roept de Commissie op om over te stappen op een groeibeleid waarbij niet alleen naar het bbp wordt gekeken. Door het bbp als maatstaf voor welvaart te hanteren gaat men voorbij aan belangrijke elementen van sociale en milieukosten en -baten.

1.8. Het EESC erkent dat er in het bedrijfsleven leiders zijn op het gebied van integratie van duurzaamheid. Veel bedrijven liggen in feite voor op het beleid. Het beleid moet een stabiele omgeving creëren en zekerheid bieden om ervoor te zorgen dat de beste praktijken gemeengoed worden. Zo worden bedrijven in staat gesteld om duurzame oplossingen te bieden.

1.9. Alle bestaande beleidsmaatregelen en begrotingsgerelateerde/financiële kaders en instrumenten van de EU (zoals het Europees Semester, de agenda voor betere regelgeving, het MFK enz.) moeten dringend worden afgestemd op de verwezenlijking van de SDG's. Er moeten op EU-niveau geloofwaardige methoden voor duurzaamheidstoetsing vastgesteld of ontwikkeld worden om te waarborgen dat de tenuitvoerlegging van de SDG's binnen het interne en externe optreden van de EU wordt ondersteund door de begrotingsgerelateerde/financiële instrumenten, beleidskaders en effectbeoordelingsbenaderingen. Ook moeten er nieuwe instrumenten worden ontwikkeld, bijvoorbeeld om te meten hoe ver we nog verwijderd zijn van de verwezenlijking van de streefdoelen, evenals nieuwe indicatoren.

1.10. Het EESC was de eerste EU-instelling met een orgaan dat specifiek gericht is op de bevordering van duurzame ontwikkeling, namelijk de Waarnemingspost Duurzame Ontwikkeling. Het EESC streeft ernaar de SDG's op een uitgebreidere manier te bevorderen en te integreren, niet alleen in zijn adviezen maar ook in zijn interne werking en structuur. Om die reden zal het een interne discussie op gang brengen over het afstemmen van zijn interne governance op de SDG's.

1.11. Het maatschappelijk middenveld moet op structurele wijze worden betrokken en er moet een duidelijk mandaat worden geboden voor de deelname van het maatschappelijk middenveld aan de ontwikkeling en de uitvoering van en het toezicht op de strategie. De belangrijke rol die tot nu toe is vervuld door het multistakeholderplatform (MSP) moet in samenspraak met alle belanghebbenden tegen het licht worden gehouden en er moet lering worden getrokken uit het succes van andere relevante multistakeholderfora (met name het Europese stakeholderplatform voor de circulaire economie). Het MSP moet worden opgewaardeerd en worden opgenomen in een formeel en interinstitutioneel raadplegingskader, zoals aanbevolen door het Europees Parlement ⁽¹⁾.

1.12. Duurzame ontwikkeling kan als instrument ten behoeve van sociale solidariteit worden gebruikt en kan de opkomst van populistische, tegen de gevestigde orde gerichte gevoelens tegengaan bij burgers die worden buitengesloten van de besluitvorming en de macht. Duurzame ontwikkeling mag geen elitaire agenda zijn, maar moet een project zijn waarbij de mens centraal staat en dat erop gericht is duurzame consumentenkeuzes toegankelijk en betaalbaar te maken.

2. Inleiding

2.1. De langverwachte discussienota "Naar een duurzaam Europa in 2030" werd op 30 januari gepubliceerd in het kader van het debat over de toekomst van Europa en de toezegging van de EU om de SDG's van de Verenigde Naties en de Overeenkomst van Parijs inzake klimaatverandering na te komen.

2.2. Het EESC neemt al jaren het voortouw in het pleidooi voor de ontwikkeling van een ambitieuze, overkoepelende EU-strategie voor duurzame ontwikkeling. Middels tal van adviezen over verschillende sectoren heeft het voorstellen ingediend voor de vereiste beleids- en governancemaatregelen ter verwezenlijking van de SDG's. Het onderhavige advies vormt een bijdrage aan het debat over de discussienota, maar bouwt tevens voort op eerdere werkzaamheden van het EESC en is erop gericht een visie te formuleren en concrete voorstellen aan te dragen voor de noodzakelijke hervormingen, instrumenten en mechanismen op governancegebied waarmee de basis wordt gelegd voor een overkoepelende strategie die van nature een langetermijnkarakter heeft.

2.3. Steeds meer maatschappelijke en ecologische indicatoren wijzen erop dat de EU en andere mondiale actoren dringend actie moeten ondernemen en een snelle overgang naar duurzaamheid moeten realiseren. In een recent verslag waarschuwt de Intergouvernementale Werkgroep inzake klimaatverandering van de Verenigde Naties ervoor dat de mensheid nog maar ongeveer elf jaar heeft om de uitstoot van broeikasgassen te beperken en een stijging van de mondiale temperatuur te voorkomen. Gebeurt dit niet, dan wordt het klimaat gevaarlijke en mogelijk onherstelbare schade toegebracht ⁽²⁾. Behalve de noodsituatie omtrent het klimaat zijn er ook andere milieuproblemen, zoals het verlies aan biodiversiteit en de luchtvervuiling, die een steeds grotere bron van bezorgdheid voor de burgers vormen en om dringende actie vragen. Daarnaast neemt de sociale ongelijkheid in Europa toe. Bijna een vierde van onze kinderen en jongeren leeft in armoede of dreigt daarin af te glijden ⁽³⁾, en miljoenen jongeren kunnen geen fatsoenlijk werk vinden, waardoor zij niet kunnen beginnen om hun volwassen leven vorm te geven. Bepaalde minderheidsgroepen, bijvoorbeeld personen met een handicap, worden nog meer buitengesloten. Overal in Europa zien we nationalistische en populistische bewegingen floreren en in diverse lidstaten staan fundamentele waarden en rechten onder druk. Niets minder dan de grondslagen van de EU worden in twijfel getrokken.

⁽¹⁾ Jaarlijks strategisch verslag van het EP over de SDG's, maart 2019.

⁽²⁾ <https://www.ipcc.ch/>

⁽³⁾ Eurostat.

3. Algemene opmerkingen

3.1. We hebben genoeg gediscussieerd, nu is het tijd voor actie. De publicatie van de discussienota over duurzaamheid had moeten samenvallen met de uitvaardiging van de SDG's in 2015. Het EESC zou graag duidelijke stappen zien in de richting van het uittekenen en realiseren van een overkoepelende, EU-brede strategie voor duurzame ontwikkeling en een bijbehorend uitvoeringsplan, in lijn met zijn aanbevelingen uit eerdere adviezen ⁽⁴⁾ en zoals opgedragen in de conclusies die de Raad van de Europese Unie in 2017, 2018 en april 2019 heeft bekendgemaakt ⁽⁵⁾.

3.2. In de discussienota worden verschillende mogelijke scenario's geschetst om duurzaamheid te bereiken. In werkelijkheid is het echter niet realistisch om volledig voor één bepaald scenario te gaan. Alleen scenario 1 voorziet in een overkoepelende strategie, maar die zal alleen resultaten opleveren als er ook elementen van de twee andere scenario's worden overgenomen. Een overkoepelende strategie is van essentieel belang en een duurzame toekomst is slechts haalbaar als er een gecoördineerde politieke benadering wordt uitgewerkt. In dit advies wordt een aantal van de ideeën die in scenario 1 worden geschetst, verder uitgewerkt.

3.3. In dit advies wordt weliswaar met klem opgeroepen tot grotere ambitie en een snelle uitvoering, maar dat mag niet worden opgevat als een gebrek aan waardering voor alle vooruitgang die tot op heden is geboekt. Het EESC is ingenomen met de analyse die in de discussienota is opgenomen, alsook met de erkenning van een beleidsbasis voor een duurzame toekomst en horizontale voorwaarden voor de overgang naar duurzaamheid. De politieke actie doet echter geen recht aan de urgentie waar bezorgde burgers en deskundigen op aandringen.

3.4. De EU heeft het voortouw genomen bij beleidsinitiatieven op het gebied van duurzaamheid. Om allerlei complexe redenen is de uitvoering echter achtergebleven. De EU heeft een van de grootste ecologische voetafdrukken en hoogste CO₂-uitstootcijfers per hoofd van de bevolking. Zelfs binnen de eigen grenzen ligt de EU niet op schema als het gaat om de verwezenlijking van milieuduurzaamheid.

3.5. Het volstaat niet om een koolstofarm, hulpbronnen efficiënter en socialer Europa tot stand te brengen; een duurzaam Europa zal rekening moeten houden met de sociale en milieugevolgen buiten zijn grenzen, als gevolg van zijn import. Als de EU de rol van wereldleider wil vervullen, zoals wordt beschreven in de discussienota, dan moet zij haar verantwoordelijkheid en impact op mondiaal niveau begrijpen en serieus nemen. In dit verband beschouwt het Comité de lopende onderhandelingen tussen de EU en de Mercosur-landen nagenoeg als een lakmoesproef voor een nieuw handelsbeleid dat in het teken staat van duurzame ontwikkeling. Daarom schaaft het zich achter de groepen die er met klem op aandringen dat een dergelijk verdrag niet mag worden gesloten indien bijv. niet alle verdragsluitende partijen consequent meewerken aan de uitvoering van het klimaatakkoord, het behoud van tropische regenwouden en/of de inachtneming van de belangen van inheemse volkeren, c.q. dat er ten minste één opzeggingsclausule in dat verdrag wordt opgenomen die in werking kan treden indien dergelijke erkende en fundamentele aspiraties op het vlak van duurzaamheid gedwarsboemd worden.

3.6. Als grootverbruikend continent dat altijd voorop heeft gelopen bij de winning en het gebruik van natuurlijke hulpbronnen, kan Europa een waardevolle voorbeeldrol vervullen aan de hand van de maatregelen die het heeft genomen om de hulpbronnen efficiëntie te verbeteren en zijn impact op het milieu terug te dringen, alsook de inspanningen die het levert om verandering te bewerkstelligen, onder meer op het gebied van sociale bescherming.

3.7. De EU moet een model van duurzame ontwikkeling opstellen en implementeren dat de rest van de wereld laat zien hoe een onafgebroken streven naar reële duurzaamheid de sociale samenhang bevordert, economische ontwikkeling stimuleert, ecologisch welzijn waarborgt, inclusieve governance mogelijk maakt en ervoor zorgt dat niemand daarbij buiten de boot valt.

4. Bevordering van een systemische benadering van duurzame ontwikkeling

4.1. De Commissie stelt in haar discussienota dat een paradigmaverschuiving en een systematische benadering nodig zijn om de ongekende uitdagingen waar we nu voor staan, aan te kunnen. Daarmee gaat zij niet ver genoeg. Over de definitie van "duurzame ontwikkeling" bestaat reeds overeenstemming, maar er moet voor worden gezorgd dat deze duurzame ontwikkeling door middel van beleid en regelgeving volledig en consequent wordt nagestreefd en dat de beginselen ervan worden gehandhaafd.

4.2. De door de VN en de EU gehanteerde definitie is van de hand van de commissie-Bruntland, en omschrijft duurzame ontwikkeling als ontwikkeling waarmee wordt voldaan aan de behoeften van de wereld van nu zonder toekomstige generaties de mogelijkheid te ontfangen om ook aan hun behoeften te voldoen ⁽⁶⁾.

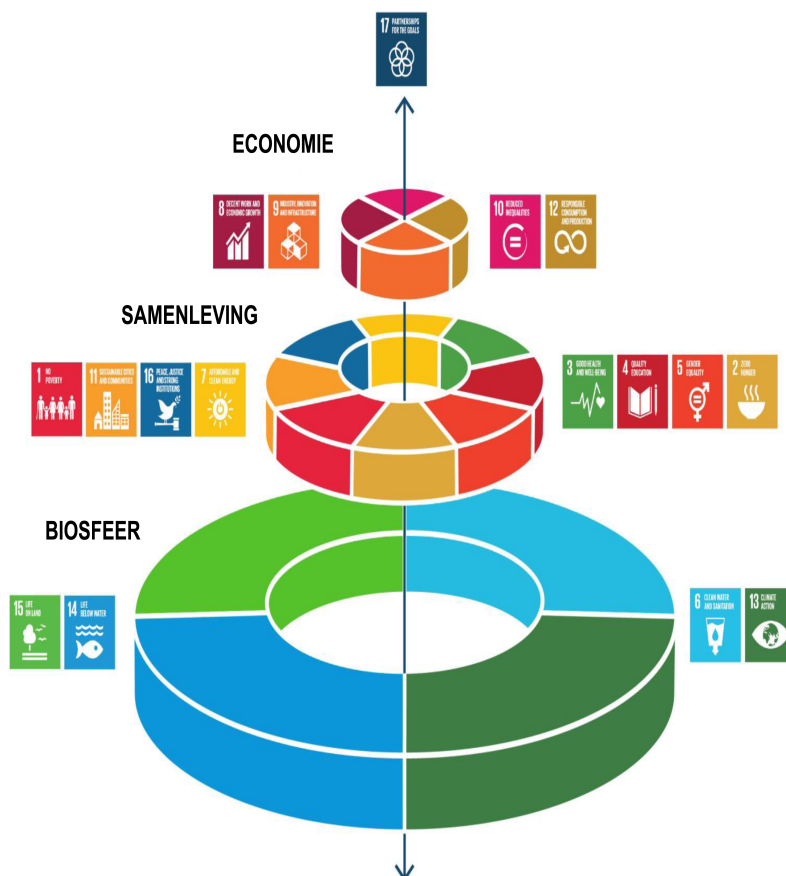
⁽⁴⁾ Adviezen van het EESC over geschiktere indicatoren voor de evaluatie van de SDG's (PB C 440 van 6.12.2018, blz. 14), over de volgende stappen voor een duurzame Europese toekomst (PB C 345 van 13.10.2018, blz. 91), en over de transitie naar een duurzamere Europese toekomst (PB C 81 van 2.3.2018, blz. 44).

⁽⁵⁾ Naar een steeds duurzamere Unie in 2030 — Conclusies van de Raad.

⁽⁶⁾ <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

4.3. Sinds de Aardetop in Rio van 1992 wordt er gesproken van drie pijlers van duurzame ontwikkeling: een ecologische, sociale en economische pijler. Bij de besluitvorming moet elke pijler worden gerespecteerd en overwogen. Duurzame ontwikkeling is in artikel 3, lid 3, van het Verdrag betreffende de Europese Unie verankerd als een van de langetermijndoelstellingen van de EU.

4.4. Het onderstaande diagram (de zgn. “bruidstaart”) laat zien dat duurzame ontwikkeling over mensen gaat en dat de economie ten dienste moet staan van de samenleving om te zorgen voor welvaart, rechtvaardigheid en een milieu met een goede kwaliteit van leven. De lagen worden in dit diagram gekoppeld aan de internationaal overeengekomen SDG's (⁷).

4.5. Kernbeginsel van duurzame ontwikkeling is dat sociale, economische en milieuoverwegingen in alle aspecten van de besluitvorming geïntegreerd worden. Daarbij zijn twee beginselen die in het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie zijn vastgelegd — het voorzorgsbeginsel (⁸) en het beginsel dat de vervuiler betaalt (⁹) — van toepassing. Deze beginselen moeten gehanteerd worden om te voorkomen dat de kosten van milieuschade terechtkomen op de meest kwetsbare schouders. Het concept van een rechtvaardige verdeling tussen generaties is inherent aan duurzaamheid.

4.6. Daarnaast moet er echter rekening worden gehouden met een vierde dimensie van duurzame ontwikkeling, namelijk governance, die doorwerkt in alle lagen — d.w.z. de economie, de maatschappij en het milieu. De EU dient de belangrijke paradigmaverschuiving in het kader van de Agenda 2030 naar een participatiever model voor multistakeholdergovernance op het gebied van duurzame ontwikkeling te versterken (zie paragraaf 9) en een aanpak te bevorderen waarbij de hele samenleving wordt betrokken, om zo de wezenlijke overgang naar een duurzamere toekomst voor de aarde te bewerkstelligen.

4.7. In de discussienota wordt erop gewezen dat het gebruik van wetgeving de voorkeur heeft als methode om de uitvoering van de SDG's te waarborgen en te bevorderen. De Commissie geeft aan dat eerbiediging van de wet een absolute voorwaarde is om ongeacht welke EU-financiering te ontvangen en derhalve kan worden gebruikt om de uitvoering van de SDG's te bevorderen. Dit vereist dat de drie aspecten van duurzame ontwikkeling — het milieu, de maatschappij en de economie — juridisch gelijkwaardig zijn. Het EESC herhaalt zijn oproep om de rechten van de natuur te erkennen en op gelijke voet te stellen met de rechten van individuele personen en bedrijven (¹⁰).

(⁷) Stockholm Resilience Centre, 2016. Illustratie: Azote, in opdracht van het Stockholm Resilience Centre.

(⁸) Artikel 191 VWEU.

(⁹) Artikel 19, lid 2, VWEU.

(¹⁰) Advies van het EESC over klimaatrechtvaardigheid (PB C 81 van 2.3.2018, blz. 22).

5. Een groeibeleid dat verder gaat dan het bbp

5.1. Europa heeft behoefte aan een paradigmaverschuiving ⁽¹¹⁾ en een nieuw groeimodel dat inhoudelijk verschilt van wat we tot nu toe hebben gehad, dat sociaal inclusief en ecologisch duurzaam is, en dat in staat is om de convergentie van de digitale en de ecologische transitie in onze landen en samenlevingen te stimuleren en te begeleiden.

5.2. Net als in eerdere adviezen pleit het EESC ervoor dat verder wordt gekeken dan alleen naar het bbp en dat ook andere indicatoren worden gehanteerd om de welvaart op nationaal niveau te bepalen ⁽¹²⁾ ⁽¹³⁾. Met het bbp wordt de economische ontwikkeling alleen in financiële termen gemeten: belangrijke elementen van individueel en sociaal welzijn blijven buiten beschouwing en er wordt onvoldoende gekeken naar de kosten voor het natuurlijk kapitaal (klimaatverandering, uitputting van natuurlijke hulpbronnen, negatieve gevolgen voor ecosysteemdiensten zoals schone lucht, zoet water, vruchtbare grond en leefbare steden en landschappen). Hiermee wordt tevens voorbijgegaan aan de kwaliteit en rechtvaardigheid van de arbeidsverhoudingen en aan het onbetaalde werk dat mensen verrichten, waardoor het grootste deel van de toegevoegde waarde die wordt gecreëerd door verzorgers van kinderen en ouderen en vrijwilligers in culturele en sportactiviteiten niet in aanmerking wordt genomen. Duurzame ontwikkeling betekent een economische groei ⁽¹⁴⁾ die rekening houdt met alle aspecten van het huidige en toekomstige menselijke welzijn; duurzame ontwikkeling omvat de maatschappelijke en milieukosten en -baten van activiteiten en respecteert de grenzen van de aarde. Duurzame ontwikkeling vergroot de gezamenlijke rijkdommen van de mensheid. Het is niet voldoende om een economische waarde op bepaalde aspecten van de samenleving of het milieu te plakken; we moeten ervoor zorgen dat de economische actoren er in hun besluitvorming rekening mee houden. Dit vereist ingrijpen om het algemeen belang te beschermen en externe effecten te internaliseren.

5.3. Concurrentievermogen is een voorwaarde om de hulpbronnenefficiëntie te kunnen blijven vergroten. Concurrentie op vrije markten levert op zich echter geen optimale resultaten op voor de samenleving. De samenleving moet de regels en voorwaarden voor producenten van goederen en diensten bepalen en zorgen voor tegenmacht om publieke goederen en belangen, zoals rechtvaardigheid en duurzaamheid, veilig te stellen. De marktmacht van de actoren moet worden ingeperkt om misbruik ten nadele van arbeid, consumenten, andere bedrijven en het grote publiek te voorkomen. De Global Competitiveness Index moet dan ook worden voorzien van een sociale dimensie en een milieudimensie ⁽¹⁵⁾.

5.4. Het EESC waardeert het dat de discussienota een uitgebreide analyse bevat, waarbij de uitdagingen in kaart worden gebracht en wordt aangegeven welke richting moet worden ingeslagen en welke kansen Europa worden geboden, maar is bezorgd dat de overgang naar duurzaamheid, zowel op mondiaal niveau als binnen Europa, niet snel genoeg verloopt om de overeengekomen doelstellingen te halen. Een groep van ruim 200 wetenschappers heeft onlangs een open brief gepubliceerd waarin Europa ertoe wordt opgeroepen om het groeibeleid achter zich te laten ⁽¹⁶⁾.

5.5. Het EESC is het eens met het standpunt in de discussienota dat de overgang naar duurzaamheid moet worden gezien als een kans om de werkgelegenheid en de welvaart te vergroten. Europese ondernemingen krijgen de gelegenheid om het voortouw te nemen, aan de bron van collaboratieve innovatie te staan en zich te laten meevoeren door de golf van de digitale revolutie teneinde duurzame bedrijfspraktijken en nieuwe normen te creëren. De SDG's hebben de potentie om groeimarkten aan te duiden voor bedrijven die kunnen zorgen voor innovatieve oplossingen en transformatieve verandering.

5.6. Het EESC erkent dat er in het bedrijfsleven leiders zijn op het gebied van integratie van duurzaamheid. Het bedrijfsleven is een motor achter maatschappelijke en milieu-ontwikkelingen ⁽¹⁷⁾. Veel bedrijven liggen in feite voor op het beleid.

5.7. Een overkoepelende strategie voor duurzame ontwikkeling zal in combinatie met het passende regelgevingskader een gunstig klimaat scheppen dat meer investeringen aantrekt en kansen voor bedrijven maximaliseert. Zo worden bedrijven in staat gesteld om duurzame oplossingen te bieden.

6. Financiering van verandering

6.1. In de discussienota worden financiering, prijsstelling, belastingen en mededinging genoemd als horizontale voorwaarden voor de transitie.

6.2. Het EESC merkt op dat het huidige beleidsklimaat, ondanks de luide roep om duurzaamheid, geen doeltreffend mechanisme biedt om de sociale en milieukosten in investeringsbeslissingen te integreren. Maatregelen en investeringen worden meestal alleen beoordeeld op basis van financieel of economisch rendement, met als gevolg dat de beginselen niet daadwerkelijk op een transformatieve manier worden toegepast.

⁽¹¹⁾ EPSC, juli 2016.

⁽¹²⁾ Advies van het EESC "Volgende stappen voor een duurzame Europese toekomst" (PB C 345 van 13.10.2017, blz. 91).

⁽¹³⁾ Advies van het EESC "Voorbij het bbp" (PB C 100 van 30.4.2009, blz. 53).

⁽¹⁴⁾ EESC-advies "Sibiu en verder" (PB C 228 van 5.7.2019, blz. 37).

⁽¹⁵⁾ EESC-advies "Sibiu en verder" (PB C 228 van 5.7.2019, blz. 37).

⁽¹⁶⁾ <https://degrowth.org/2018/09/06/post-growth-open-letter/>

⁽¹⁷⁾ EESC-advies "Sibiu en verder" (PB C 228 van 5.7.2019, blz. 37).

6.3. In sommige gevallen moet financiering worden gebaseerd op milieu- en sociaal rendement. Financiering moet worden gebruikt om verandering te stimuleren die rendement oplevert in de zin van duurzaamheid. De huidige maatstaf voor de doelmatigheid of de waarde van acties gaat echter enkel uit van financieel/economisch rendement. Met deze bekrompen denkwijze zal nooit een overgang naar duurzaamheid worden gefinancierd. Naar mening van het EESC dient het omleiden van de kapitaalstromen naar een duurzamere economie absoluut hand in hand te gaan met financiële integratie en sociale cohesie — in Europa mag niemand achterblijven ⁽¹⁸⁾.

6.4. Financiering van O&I is een cruciaal aspect van duurzame ontwikkeling, maar ook de financieringsinstrumenten zelf moeten op een innovatieve manier worden ontworpen ⁽¹⁹⁾, bijvoorbeeld door in een budget te voorzien voor de systematische inclusie van personen met een handicap. Niet alleen koolstofarme projecten waarbij hulpbronnen efficiënter worden gebruikt, maar ook de waardevolle werkzaamheden en initiatieven die een sociaal of milieurendement opleveren, moeten in aanmerking komen voor financiering.

6.5. Sociale investeringen zijn met name van belang om het hoge risico op armoede in de EU tegen te gaan en het Europese werkgelegenheidspotentieel omhoog te stuwten ⁽²⁰⁾. Door te blijven investeren in initiatieven op het gebied van de circulaire economie kunnen verdere stappen in de richting van duurzaamheid worden gezet.

6.6. De aankondiging van een Europese groene *en sociale* deal zal een belangrijke rol spelen in de transformatie van de Europese economieën in een radicaal duurzamere richting. Deze deal moet de vorm hebben van een omvangrijk Europees programma voor overheidsinvesteringen ter ondersteuning van grote kapitaalprojecten met duidelijke en verstrekkende publieke baten, zoals de renovatie van overheidsgebouwen, de hervorming van het openbaar vervoer en de aanleg van systemen voor schone energie. Het project moet in heel Europa voor hoognodige banen zorgen, met name in regio's die kampen met hoge werkloosheidscijfers (in het bijzonder onder jongeren en personen met een handicap), en moet snelle ontwikkeling en innovatie stimuleren binnen de Europese stelsels voor beroepsonderwijs en -opleiding.

6.7. Het meerjarig financieel kader (MFK) is van cruciaal belang om de mainstreaming van de SDG's te waarborgen. Uit het definitieve besluit inzake het MFK voor de periode 2021-2027 zal blijken of de EU haar toezegging in het kader van de Agenda 2030 zal kunnen bereiken. Het voorstel van de Commissie laat de kans onbenut om de Agenda 2030 tot prioriteit van de Europese agenda te maken. Naast de voorgestelde beperkte verhoging van het streefcijfer voor klimaatmainstreaming zou het nieuwe MFK relevante financiële middelen voor duurzame ontwikkeling moeten toewijzen en er ook voor moeten zorgen dat geen enkele vorm van financiering afbreuk doet aan de tenuitvoerlegging van de SDG's. Er moet financiering beschikbaar worden gesteld aan partijen die de SDG's in de praktijk brengen, waaronder de lidstaten, lokale overheden, bedrijven, vakbonden en ngo's, ten behoeve van innovatieve, schaalbare en inclusieve projecten ⁽²¹⁾. In het bijzonder moet het volgende definitieve MFK de transitie naar een klimaatneutrale economie tegen 2050 mogelijk maken. De EU moet een ambitieniveau tonen dat beantwoordt aan de uitdagingen bij de bestrijding van de klimaatverandering: gemiddeld 40 % van haar totale begrotingsmiddelen moet aan deze doelstelling worden toegewezen ⁽²²⁾. Ook wijst het EESC erop dat het voor kleinschalige actoren uit het maatschappelijk middenveld moeilijk is om toegang tot financiering te krijgen en dus potentieel transformatieve initiatieven te ondersteunen en te realiseren ⁽²³⁾.

6.8. Het EESC vraagt opnieuw om de subsidies voor fossiele brandstoffen stop te zetten en onze voedselproductie en -verwerking vanuit het oogpunt van duurzame voedselsystemen te benaderen als praktisch middel om duurzaamheid in het beleid te integreren ⁽²⁴⁾. Het heeft er herhaaldelijk op gewezen dat de EU haar vele beloften met betrekking tot de internalisering van externe kosten, de consequente toepassing van het beginsel "de vervuiler betaalt" en de afschaffing van subsidies die schadelijk zijn voor het milieu nog steeds niet is nagekomen, en roept de EU-instellingen nogmaals op om met een integraal concept voor een groen stelsel van belastingen en heffingen te komen ⁽²⁵⁾.

6.9. Duurzame ontwikkeling betekent ook vooruitgang en welvaart. Onderzoek en innovatie zullen hierbij een cruciale rol spelen. Zowel de EU als de lidstaten moeten veel meer geld voor O&I uittrekken en daarbij nadruk leggen op verwezenlijking van de SDG's. Op deze manier kan ook financiering door de particuliere sector worden gestimuleerd.

6.10. Particuliere investeringen zijn van cruciaal belang bij de transitie naar een duurzame economie. Publiek-private partnerschappen kunnen het investeringsrendement op het gebied van duurzaamheid zowel in een Europese als in een internationale context helpen optimaliseren.

7. Duurzame ontwikkeling als instrument voor sociale solidariteit

7.1. Duurzame ontwikkeling zou als instrument kunnen worden gebruikt om de opkomst van populistische, tegen de gevestigde orde gerichte gevoelens tegen te gaan bij kansarme burgers die worden buitengesloten van de besluitvorming en de macht. Duurzame ontwikkeling mag geen elitaire agenda zijn, maar moet een project zijn waarbij de mens centraal staat en dat erop gericht is duurzame consumentenkeuzes toegankelijk en betaalbaar te maken. Pogingen om problemen op te lossen door kosten op te dringen aan mensen die het sowieso al moeilijk hebben en die zich rechteloos en buitengesloten voelen, leiden tot een scherpe verwerping van politieke oplossingen (bijv. klimaatbeleid en allerlei milieugerichte beleidsmaatregelen). Deze gevoelens komen uiteindelijk tot uiting in extremisme en isolationistische antimigratieboodschappen. Fatsoenlijk werk is een noodzakelijke voorwaarde voor de overgang naar duurzaamheid.

⁽¹⁸⁾ Advies van het EESC over het actieplan: duurzame groei financieren (PB C 62 van 15.2.2019, blz. 73).

⁽¹⁹⁾ Advies van het EESC "Vlottere toegang tot klimaatfinanciering voor niet-overheidsactoren" (PB C 110 van 22.3.2019, blz. 14).

⁽²⁰⁾ Advies van het EESC over de effecten van sociale investeringen op de werkgelegenheid en de overheidsbegrotingen (PB C 226 van 16.7.2014, blz. 21).

⁽²¹⁾ Advies van het EESC over geschiktere indicatoren voor de evaluatie van de SDG's (PB C 440 van 6.12.2018, blz. 14).

⁽²²⁾ EESC-advies over het Europees Pact voor financiën en klimaat (PB C 62 van 15.2.2019, blz. 8).

⁽²³⁾ Advies van het EESC "Vlottere toegang tot klimaatfinanciering voor niet-overheidsactoren" (PB C 110 van 22.3.2019, blz. 14).

⁽²⁴⁾ Advies van het EESC over een alomvattend voedselbeleid in de EU (PB C 129 van 11.4.2018, blz. 18).

⁽²⁵⁾ EESC-advies over marktgerichte instrumenten ter bevordering van een hulpbronnefficiënte en koolstofarme economie in de EU (initiatiefadvies) (PB C 226 van 16.7.2014, blz. 1).

7.2. De transitie vereist investeringen in doeltreffende, inclusieve en geïntegreerde stelsels voor sociale bescherming die hoogwaardige en toegankelijke diensten omvatten, zoals gezondheidszorg en langdurige zorg. Daartoe moet er een sociale dialoog worden aangegaan. Uit onderzoek blijkt dat investeringen in onderwijs en gezondheidszorg een langdurig positief effect hebben op de sociale mobiliteit. Veel lidstaten waren de afgelopen tien jaar echter geneigd te bezuinigen op hun investeringen in deze twee sectoren. Als dit het geval is, moet deze tendens worden omgebogen. De kosten van de overgang naar een koolstofarme, duurzame economie moeten evenredig worden gedragen door de breedste schouders (net als bij het beginsel dat de vervuiler betaalt) en moeten worden gesubsidieerd met overheidsgeld. "Oplossingen" voor ons huidige niet-duurzame model die de situatie alleen maar erger maken, zijn niet levensvatbaar en moeten als beleidsoptie worden afgewezen. In de praktijk worden ze in de straten van Europa zelfs al verworpen, bijvoorbeeld door de klimaatspijelaars.

7.3. In de discussienota wordt niet voorbijgegaan aan de statistieken die wijzen op het enorme ongelijkheidsprobleem waarmee de EU te kampen heeft. Ruim 22 % van de EU-burgers dreigt af te glijden in armoede. In de meeste lidstaten loopt het aantal gemiddelde inkomens terug en stijgt het aantal lage inkomens. Ongeveer 7 % van de bevolking leeft in een situatie van materiële ontbering. Dit zijn schokkende cijfers, die het rampzalige falen van het huidige beleid kwantificeren. Bovendien zijn er 43 miljoen mensen die zich om de dag geen fatsoenlijke maaltijd kunnen veroorloven — dat is bijna 10 % van de bevolking.

7.4. In de discussienota wordt aangegeven dat milieukwesties niet kunnen worden opgelost met milieubeleid alleen, zolang we via ons economisch beleid fossiele brandstoffen, inefficiënt hulpbronnengebruik of niet-duurzame vormen van productie en consumptie blijven bevorderen. Het EESC benadrukt dat sociale duurzaamheid bij alle EU-, nationale en lokale beleidsmaatregelen op voet van gelijkheid met economische en ecologische duurzaamheid moet worden behandeld ⁽²⁶⁾.

7.5. De noodzaak van koppelingen tussen de economie enerzijds en milieugerelateerde of sociale aspecten anderzijds wordt weliswaar ten volle erkend, maar er wordt vaak nog niet volledig rekening mee gehouden. Ook moet de koppeling tussen milieu- en sociaal beleid nog verder worden ontwikkeld. De Europese pijler van sociale rechten (EPSR) moet bijvoorbeeld dienen om het welzijn van mensen te bevorderen en moet een wezenlijke bijdrage leveren aan de Agenda 2030. Hoewel er veel overeenkomsten zijn tussen de 17 SDG's en de 20 beginselen van de EPSR, zou de Commissie een voorstel moeten indienen over manieren waarop deze twee initiatieven in de praktijk beter kunnen worden gecombineerd, met als doel nuttige synergieën bij de uitvoering ervan tot stand te brengen.

8. Een nieuw Europees politiek verhaal over duurzame ontwikkeling

8.1. Het lijkt geen twijfel dat de EU en haar lidstaten een inspirerend publiek verhaal moeten ontwikkelen over het belang van duurzame ontwikkeling, niet alleen voor Europa maar voor de hele wereld. De inhoud van dit nieuwe verhaal moet al te technisch taalgebruik en jargon zien te vermijden; in plaats daarvan moet er vooral aandacht uitgaan naar de manier waarop de politiek van invloed is op het dagelijks leven in Europa en daarbuiten. Het verhaal ontspringt bij voorlichting op alle niveaus, van scholen tot organisaties.

8.2. Er moet een EU-brede publieke bewustmakingscampagne worden opgestart, waarbij verschillende sectoren worden betrokken die hun eigen achterban kunnen bereiken. In het bijzonder moeten de massamedia (met name de publieke media), evenals creatievelingen uit de wereld van cultuur, kunst, muziek e.d., worden aangemoedigd om hun steentje bij te dragen aan de ontwikkeling van culturele programma's op nationaal niveau waarin het politieke verhaal over duurzame ontwikkeling wordt vertaald naar een boodschap die culturele weerklank vindt in de diverse lidstaten.

9. Een nieuwe vorm van multistakeholder en multilevel governance

9.1. De Agenda 2030 steunt een belangrijke paradigmaverschuiving naar een participatiever model van multistakeholder governance op het gebied van duurzame ontwikkeling. In doelstelling 17 van de agenda wordt gewezen op een centrale rol voor meerdere belanghebbenden — met inbegrip van de privésector, vakbonden, het maatschappelijk middenveld, de academische wereld, lokale gemeenschappen e.a. — bij activiteiten op het gebied van monitoring, uitvoering, beoordeling en follow-up.

9.2. Zodra de deelname van meerdere belanghebbenden aan de Agenda 2030 op verschillende niveaus (d.w.z. regionaal, subregionaal, nationaal en lokaal) volledig is doorgevoerd, zal dit nieuwe governance-model waarschijnlijk een brede weerklank vinden onder de bevolking. De mogelijkheden voor inclusieve publieke deelname aan de monitorings- en uitvoeringsactiviteiten die in de Agenda 2030 zijn opgenomen, bieden een duidelijk mandaat om resolute stappen te ondernemen teneinde het huidige cynisme onder de burgers en hun verlies aan vertrouwen in de formele politieke stelsels te verhelpen.

9.3. Het MSP, dat in 2017 door de Commissie werd opgezet en waarin het EESC een actieve rol speelde, moet nu een toonaangevende rol op zich nemen bij de ontwikkeling en ondersteuning van een ambitieuze strategie en een ambitieus uitvoeringsplan voor een duurzaam Europa. Het functioneren van het MSP moet aan een officiële beoordeling worden onderworpen, in samenspraak met alle belanghebbenden. Ook moet er een helder mandaat worden vastgesteld. In het kader van dit proces moeten de beste praktijken van andere relevante multistakeholderfora (bijv. het Europese stakeholderplatform voor de circulaire economie) worden beoordeeld. De lessen die uit de ervaring met die platforms kunnen worden getrokken, moeten worden benut om het MSP in de toekomst beter te organiseren en zo goed en effectief mogelijk te laten functioneren. Hiertoe kan het onder meer nodig zijn om adequatere middelen toe te wijzen aan de werkzaamheden die in het kader van het MSP worden verricht, vaker bijeenkomsten van het desbetreffende politieke comité op hoog niveau te organiseren, meer mogelijkheden te bieden tot uitgebreid debat en betrokkenheid van leden, meer aandacht te schenken aan regelmatig contact met nationale duurzameontwikkelingsplatforms en frequentere, transparantere en toegankelijke publieke raadplegingen over kwesties met betrekking tot duurzame ontwikkeling te bevorderen.

⁽²⁶⁾ Advies van het EESC over een sociaal duurzaam concept voor het digitale tijdperk (PB C 237 van 6.7.2018, blz. 1).

9.4. Verscheidene lidstaten hebben reeds nationale strategieën ontwikkeld voor de uitvoering van de SDG's, of zijn daar momenteel mee bezig ⁽²⁷⁾. Een EU-brede strategie zou een stimulerend kader bieden waarbinnen de nationale strategieën geleidelijk aan steeds meer convergeren. In deze context kan de open coördinatiemethode worden gehanteerd om de uitwisseling van goede praktijken te bevorderen en lidstaten van elkaar te laten leren.

10. Afstemming van de bestaande instrumenten op de uitvoering van de SDG's

10.1. Een fundamenteel nieuw Europees Semester

10.1.1. Het Europees Semester is momenteel het belangrijkste instrument voor de jaarlijkse coördinatie van de macro-economische doelstellingen van de EU door de EU en haar lidstaten. Het Semester moet een fundamentele gedaanteverwisseling ondergaan en transparanter worden gemaakt, zodat het kan helpen om de politieke samenhang te waarborgen en kan bijdragen tot de gecoördineerde uitvoering en monitoring van de SDG's — iets waartoe zowel het EESC ⁽²⁸⁾ als het MSP ⁽²⁹⁾ al heeft opgeroepen. Alle fasen van het Semester moeten worden aangepast ten behoeve van een doelmatiger coördinatie van de uitvoering van de SDG's op EU- en nationaal niveau overeenkomstig de toekomstige overkoepelende strategie ⁽³⁰⁾.

10.1.2. De jaarlijkse groeianalyse moet worden vervangen door een jaarlijkse duurzamegroei-analyse ⁽³¹⁾, waarbij wordt gestreefd naar een evenwicht tussen sociale, economische en milieuprioriteiten overeenkomstig de SDG's. Het maatschappelijk middenveld moet in grotere mate worden betrokken bij alle fasen van het hervormde Semester, zowel op EU- als nationaal niveau, om aanvullende beleids-expertise aan te reiken, te zorgen voor meer onafhankelijke monitoring van beleidsontwikkelingen, de betrokkenheid van de samenleving bij deze hervormingen te bevorderen en de participatieve democratie in algemene zin te versterken.

10.2. Betere regelgeving

10.2.1. Ook de instrumenten voor betere regelgeving van de Commissie dragen bij tot verdere integratie van duurzame ontwikkeling in het Europese beleid. Alle effectbeoordelingen en geschiktheidscontroles van de Commissie, evenals alle aanbevelingen van het Refit-platform, moeten de ecologische, sociale en economische gevolgen evalueren, zodat duurzaamheid naar behoren in aanmerking wordt genomen. Ook in ex-postbeoordelingen moeten deze drie dimensies krachtig worden geïntegreerd. In het Refit-programma moet uitdrukkelijker een duurzaamheidscontrole worden opgenomen ⁽³²⁾ en er moet een coherent beleid ten behoeve van duurzame ontwikkeling worden gevoerd.

10.2.2. Het EESC verzoekt de Commissie om duurzame ontwikkeling en de SDG's in de evaluatieprocessen te integreren.

10.2.3. Overleg met sociale partners is ook vereist, conform de bepalingen van het Verdrag inzake de specifieke raadpleging van personeel en management over wetgeving inzake sociale vraagstukken (artikel 154, lid 2); overleg met het EESC, het Comité van de Regio's en nationale parlementen vormt een ander onderdeel van het instrumentarium voor betere regelgeving om te voldoen aan de vereiste van inclusiviteit die centraal staat in de Agenda 2030.

11. EU-streefdoelen en betere indicatoren

11.1. De overkoepelende strategie moet voorzien in EU-streefdoelen voor de verwezenlijking van de SDG's. Deze streefdoelen moeten worden gemonitord op basis van een reeks indicatoren die 1) voldoende uitgebreid zijn om te meten hoe ver we verwijderd zijn van de verwezenlijking van de doelen en te voorzien in een passende voortgangsevaluatie, en 2) de grondslag leggen voor beleidsplanning en -vorming. De huidige reeks SDG-indicatoren van de EU ⁽³³⁾ slaagt hier niet in.

11.2. Het EESC herhaalt zijn pleidooi voor een grotere betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld bij de vaststelling van indicatoren en bij de beoordeling van de voortgang van de EU met betrekking tot de doelstellingen ⁽³⁴⁾.

11.3. In de SDG-indicatoren van de EU zouden andere bestaande indicatorenreeksen volledig moeten worden geïntegreerd, bijv. het Europees sociaal scorebord ⁽³⁵⁾, in navolging van de manier waarop dit reeds is verwerkt in het Semester.

⁽²⁷⁾ Zie de landenfiches van het EESC over de activiteiten van lidstaten met betrekking tot SDG's.

⁽²⁸⁾ Adviezen van het EESC over geschiktere indicatoren voor de evaluatie van de SDG's, over de transitie naar een duurzamere Europese toekomst (PB C 81 van 2.3.2018, blz. 44), en over de jaarlijkse groeianalyse 2018 (PB C 227 van 28.6.2018, blz. 95).

⁽²⁹⁾ Verslag van het multistakeholderplatform.

⁽³⁰⁾ EESC-advies "Sibiu en verder" (PB C 228 van 5.7.2019, blz. 37).

⁽³¹⁾ EESC-advies over de jaarlijkse groeianalyse 2019 (PB C 190 van 5.6.2019, blz. 24).

⁽³²⁾ Verslag van het multistakeholderplatform.

⁽³³⁾ Eurostat, over de SDG-indicatoren van de EU.

⁽³⁴⁾ Advies van het EESC over geschiktere indicatoren voor de evaluatie van de SDG's (PB C 440 van 6.12.2018, blz. 14).

⁽³⁵⁾ Eurostat, over het sociaal scorebord.

12. Monitoring en verantwoording

12.1. Er moeten systemen voor periodieke inclusieve en transparante monitoring en verantwoording worden ingevoerd om de vooruitgang van de EU bij het uitvoeren van de SDG's te meten. De EU moet elk jaar actief deelnemen aan het forum voor regionale duurzame ontwikkeling van de Economische Commissie voor Europa van de VN (VN-ECE) en leiderschap tonen bij het versnellen van de regionale vooruitgang ten aanzien van de verwezenlijking van de SDG's en bijbehorende streefwaarden. De EU moet zich er tevens toe verbinden om regelmatig een overkoepelend, gezamenlijk EU-verslag over de uitvoering van de SDG's voor te leggen aan het politieke forum op hoog niveau van de VN, in aanvulling op het gezamenlijke samenvattende verslag inzake het ontwikkelingsbeleid van de EU. In het overkoepelende verslag van de EU moeten al haar externe en interne beleidsmaatregelen en governanceaspecten aan bod komen. Het moet bovendien een analyse bevatten van de huidige stand van zaken in de Unie en de manier waarop zij de SDG's tegen 2030 gaat verwezenlijken.

13. Uitvoering van de SDG's in het externe optreden van de EU

13.1. Veel interne beleidsmaatregelen van de EU kunnen een overloopeffect buiten haar grenzen teweegbrengen, met positieve en negatieve gevolgen voor de pogingen van andere landen om de SDG's te verwezenlijken. De beleidsmaatregelen van de EU op het gebied van extern optreden, onder meer op het gebied van investeringen, handel, ontwikkeling, vrede en veiligheid en mensenrechten, moeten tegen het licht worden gehouden om ervoor te zorgen dat zij de verwezenlijking van de nieuwe mondiale duurzameontwikkelingsagenda ondersteunen. De hoofdstukken inzake duurzaamheid van de huidige handelsakkoorden van de EU zijn bijvoorbeeld slap en moeilijk te handhaven. Duurzame ontwikkeling moet centraal komen te staan in het handelsbeleid van de EU, bijvoorbeeld door formele klachtenprocedures in te voeren waarop een beroep kan worden gedaan als de duurzaamheidsbepalingen in de handelsakkoorden worden geschonden. In het kader van de internationale samenwerking moet handel worden ingezet ten dienste van duurzaamheid en de implementatie van de SDG's. Dit kan worden geregeld door middel van multilaterale overeenkomsten. De EU-handel is voldoende machtig om de hele mondiale waardeketen duurzamer te maken, bijvoorbeeld door zich op duurzaam aankopen te richten.

13.2. Het externe optreden van de EU moet zorgen voor een betere integratie tussen de uitvoering van de SDG's en die van de Klimaatovereenkomst van Parijs. In het huidige kader wordt voorbijgegaan aan de overloopeffecten en/of voetafdruk van de EU. Dit kader is bovendien, net als de SDG-indicatoren van de EU, voornamelijk gericht op vooruitgang bij de uitvoering van de SDG's binnen de EU zelf. De bijdrage van de EU aan de verwezenlijking van de SDG's op mondiaal niveau wordt niet gemeten. Tot slot moet er ook worden gezorgd voor duurzame investeringen in de waardeketen.

Brussel, 26 september 2019.

*De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Luca JAHIER*

BIJLAGE

De volgende wijzigingsvoorstellen, waarvoor minstens een kwart van de stemmen werd uitgebracht, zijn tijdens de beraadslaging verworpen:

Nieuw punt 13.3

Nieuw punt invoegen:

Het EESC wijst er bovendien op dat alle inspanningen van de EU nutteloos kunnen blijken en niet de gewenste resultaten zullen opleveren als de ongecontroleerde groei van de wereldbevolking niet op de juiste wijze wordt aangepakt.

Stemuitslag

Vóór 47

Tegen 108

Onthoudingen 5
